

## [[ सरकारी नोकरीतील

## सार्वजनिक योग ]]

सरकारी नोकरीमध्ये काम करताना अशा प्रकारचा अनुभव प्रत्येक कर्मचा-  
याला व अधिका-याना घेत असतो. हा अनुभव जशाचा तसा नोकरी करताना  
आपल्या वाटचाला आला असेल तर तो निव्वळ योगायोग समजावा!

### १. नवीन साहेब, नवी तक्रार योग !

कोणत्याही शासकीय कार्यालयात नव्याने रूजू होणा-या वरील अधिका-  
यांच्या नशीबात हा योग असतो. या योगामध्ये नवीन साहेबांच्या वाटचाला नवे  
तक्रारी अर्ज घेतात. यापुर्वीच्या साहेबांनी "४-५ वेळा तक्रार करून सुध्दा  
काहीच कसे केले नाही व तुमच्या कडून आमच्या फार अपेक्षा आहेत" अशी  
सुरवात करून, बुके देतानाच असा अर्ज समक्ष या योगावरील साहेबाला दिला  
जातो.

आपल्या वॉर्ड कामाच्या पध्दतीबद्दल साहेबांना माहीती मिळण्याच्या  
अगोदर, काही कामचुकार कर्मचारी रडवेला चेहरा करून, कौटुंबिक कारण  
सांगून साहेबांना सांगून ईच्छित ठिकाणी बदली मागणारा अर्ज देतात. थोडी  
चौकशी केली तर ज्या ठिकाणी तो बदली मागत आहे तिथेच तो २५ वर्षे होता.  
भानगडी केल्यामुळे त्याला निलंबित करून आणि नंतर पुन्हा नोकरीत घेऊन  
एक महिन्यापुर्वीच दुस-या ठिकाणी तो रूजू झाल्याचे निदर्शनास येते ! याला  
नवीन तक्रार योग म्हणावे !

## २. अतिवेग योग !

शासनाने ५ % महागाई मत्ता वाढविण्याचे आदेश जर दुपारी २ वाजता मंत्रालयात काढले तर तिन वाजता गडचिरोली, सिरांचा, राधानगरी, मेळघाटातील धारणी अशा अतिशय दुर्गम भागात सुध्दा त्याची प्रत पोहचते.

पण चुकूनसुध्दा ' शासकीय कर्मचा-याकडून दुष्काळी कामासाठी किंवा नैसर्गिक आपत्तीसाठी मुख्यमंत्री मदत निधी साठी १ दिवसाचा पगार कपात करावा ' हे आदेश ६ महीन्यानंतर सुध्दा अशा भागात पोहचत नाहीत ! मुळ प्रत मिळाली नाही, शाईच्या सहीची प्रत मिळाली नाही असे सांगुन अशी बिले ट्रेझरीत टाकली जात नाहीत.

फायद्याच्या काही गोष्टींचा असा हा अतिवेग योग !

## ३. प्रमोशन - दुःख योग !

अनेक वर्ष वाट पाहीलेले, मित्रांना आता जवळ येत आहे असे कित्येक वेळा सांगितलेले आणि कुटुंबियांना आत्ताच्या पदावरून आपण आत्ता वरच्या पदावर जाऊन आपली शान वाढणार असल्याची फुशारकी मारलेले पद एकदाचे प्रमोशन होऊन मिळते. पण प्रमोशनचे पद साईड पोस्ट असल्यामुळे प्रमोशन होऊनसुध्दा या योगावरील कर्मचा-याला अतिशय दुःख होते ! पण हे दुःख कारणांसह कोणाच तो सांगू शकत नाही !

लोक प्रमोशन झाल्याबद्दल पेटे मागतात पण त्याचा आनंद हरवलेला असतो. काही जवळचे मित्र त्याला पुष्पगुच्छ घेऊन येतात पण मनातून त्याची फुले त्याला टोचतात. याला प्रमोशन दुःख योग असे म्हणतात !

#### ४. चांगले आसन योग !

आसानाच महत्त्व वेगळ सांगायला नको. सरकारी कार्यालयात काम करताना जुनाट व मोडक्या खुर्च्यांच वाटायला जास्त काळ येतात. प्रमोशन मिळाल्यावर लाकडी खुर्चीवर उघडी / बोटकी गादी येते.

सरकारकडे म्हणजे वरीष्ठांकडे अनेकवेळा तक्रार करूनही उपयोग होत नाही कारणसरकारकडून नव्या फर्निचरसाठी गॅटच येत नाही. हल्ली हल्ली काही लोक स्वतःच्या पैशाने खुर्चीत चांगली उशी, मण्यांच किंवा लोकरीच ककर टाकून स्वतःची चांगलं राहण्याची हौस भागवतात. पण हे इतरांना व सिनीयरांना पटत नाही. महिना भरण्याच्या आत त्याच्या खुर्चीवरील ककरवर चहाचे डाग दिसायला लागतात. थोड्याच दिवसांत कुशनला ब्लेड लावून त्यातला कापूस बाहेर पडेल याची कोणीतरी विशेष दक्षता घेता. इथे सर्व जण समान आहेत हे त्याला दाखवून देऊन त्याचे १००% सरकारीकरण केले जाते. आसनयोग हा तरी त्याला अपवाद कसा ठरवा ?

#### ५. वक्रयोग !

शासकीय नोकरीत आलेली काही माणसं विशिष्ट पध्दतीने घडविलेली असतात! त्यात वक्रयोगावरच्या लोकांचा भरणा फार असतो. ही माणसं सतत येणा-या प्रत्येक माणसाकडे, फाईलकडे, त्याच्या अर्जाकडे तिरक्या नजरेनं पाहतात. x रे, गॅमा रे पेक्षाही हा त्यांचा वाकडा रे ( किरण ) सबळ असावा.

कितीही मानसिक तयारी करून अर्जदार अर्ज अभ्यासपूर्वकरित्या लिहून घेऊन आला तरी या योगावरचा माणूस त्याला नक्की काय सांगेल हे परमेश्वर सुध्दा सांगू शकणार नाही. हा संवाद पहा !

अर्जदार : साहेब, मी मागच्या आठवड्यात आलो होतो.

कर्मचारी : मग ?

अर्जदार : तुम्ही सोमवारी या म्हणाला होता !

कर्मचारी : आज सोमवार आहे का ?

अर्जदार : अहो सोमवारी सुट्टी होती ना ? म्हणून मी आज मंगळवारी आलो.

कर्मचारी : अहो मी सोमवारी सांगितले ते काय वेडा म्हणून सांगितलं ? आज साहेब दौ-चावर गेलेत. आता काय करतो ?

अर्जदार : अहो पण अर्ज तर पहा !

कर्मचारी : मग पुढच्या सोमवारीच दाखवा ना !

( पुढच्या सोमवारी )

अर्जदार : हा घ्या अर्ज !

कर्मचारी : अहो लिहायच्या आधी नाही का दाखवायचा ?

अर्जदार : काय झालं ?

कर्मचारी : मला वाटतयं सगळं पुन्हा लिहुन काढुया ?

अर्जदार : नको हो ! चार हेलपाटे झालेत ! बघा जमतय का ?

कर्मचारी : मी अँडजस्ट करून घेतो ! पण ...

वैयक्तीक जीवनात सुध्दा हे लोक अशाच वक्रयोगाच्या आधारे जगत असावेत !

## ६. शोधयोग !

शासकीय नोकरीत अनेक लोकांना या शोधयोगाला सामारे जावे लागते. विशेषतः फाईलच्या बाबतीत हा प्रसंग अनेकवेळा उदभवतो. अत्यंत महत्त्वाची असणारी एखादी फाईल कितीही शोधली तरी सापडतच नाही. शासनाच्या एखाद्या पत्रामुळे ही फाईल शोधायची गरज लागलेली असते.

विशेष म्हणजे अशी फाईल शोधण्यासाठी सर्व टेबल, कपाटे, रेकॉर्ड रूम धुडाळून काढतना पूर्वी हरवलेली भलतीच फाईल सापडते ! त्यामुळे नवीन फाईल हरवून, जुनी हरवलेली फाईल सापडणा-या चोगास शोधयोग असे म्हणतात !

अशा हरवण्याच्या आणि पुन्हा फाईल सापडण्याच्या अनेक वर्षे चालणा-या या स्वेळात शिपाई मंडळींचे मोठे योगदान असते ! ते कारण नसताना एका जागेवरच्या फाईल दुस-या जागेवर ठेवण्याची कलाकृती वेगवेगळ्या कारणांसाठी करीत असतात !

### ७. स्वुशीची रजा योग !

एखाद्या अधिका-याची चांगल्या पदावरून साईड पोस्टला बदली झाल्याचे आदेश झालबरोबर अचानक तब्येत बिघडते. कागदावर त्यांना अचानक दरदरून घाम येतो, छातीत दुस्रु लागते, हॉस्पिटलमध्ये न जाताच त्यांना महिनाभर विश्रांती घेण्याची लेखी परवानगी डॉक्टर देतात.

मधला काळ हॉस्पिटल ऐवजी मंत्रालयात घालवला जातो. अन्य चांगल्या पदावर नियुक्ती मिळविण्यासाठी. नेत्यांना भेटून त्यांची पत्रे घेऊन, धावपळ करून शेवटी पत्रावर मंत्र्यांचा शेरा घेतला की पहिला टप्पा संपतो. नंतर ते पत्र सहायक, कक्ष अधिकारी मार्फत पुन्हा फाईल मंत्र्यापर्यंत जाईपर्यंत.

सर्वात कळस म्हणजे महिनाभर विश्रांती घेण्याचा सल्ला हातात असूनही जर ईच्छीत ठिकाणी बदली मिळाल्यावर अचानक तब्येत आता चांगली झाल्याचे प्रमाणपत्र मिळते. ब्राहीतर तोपर्यंत ही स्वुशीची रजा पुढे अनेक महिने चालूच राहते. त्यास स्वुशीची रजा योग असे म्हणतात !

## ८. शिपाईसाहेब योग !

हा योग साहेबांच्या वाटयाला येतो. या योगावरील साहेबांकडे 'शिपाई' नावाचा साहेब असतो. त्यामुळे अनेकवेळा कनिष्ठ कर्मचारी, अधिकारी आणि खुद्द साहेबालाच मनस्ताप सहन करावा लागतो. पण त्यातुन सुटका नाही.

हे शिपाई साहेब इतर शिपायांचे साहेब असतात ! त्याला साहेबांनी काहीही वस्तू आणायला सांगितली की तो बाहेर जाऊन दुस-या शिपाई किंवा अन्य क्षेत्रीय अधिका-याला फोन करून अमुक काम साहेबांनी तुम्हाला करायला सांगितलय, असं सांगतो. ब-याचदा एकच काम अनेकांना सांगून त्यांना पळापळ करायला लावणारा हाच इसम असतो. भर, प्रत्येक वेळी कनिष्ठ लोक साहेबाला विचारायच्या भानगडीत पडत नाहीत.

चाणाक्ष साहेबांच्या ही बाब चुकून लक्षात आली तर, बाईसाहेब किंवा अन्य कोणाचेही नांव सांगून मोकळा होतो. नाईलाजाने साहेबाने त्याला व्यक्तीशः काम करायला सांगितले तरी ते काम करण्याची त्याची विशिष्ट पध्दत असते. एका या योगावरच्या साहेबाने त्याच्या शिपाईसाहेबाला धुतलेले कपडे इस्त्री करून आणायला सांगितल्यावर त्याने सर्व कपडे गुंडाळून एक मिनिटात ईस्त्रीला न देता प्रत्येक शर्टाच्या सर्व गुंडया लावून, घडी घालून, कागदामध्ये प्रत्येक शर्ट गुंडाळून ईस्त्रीला दिला होता !

तर एका शिपाई साहेबाला सफरचंद व केळी आणायला सांगितल्यावर चक्क अडीच तास बाहेर घालवून शहरातील सर्वात महागडी इम्पोर्टेड सफरचंद व केळी घेऊन आला . वर ' सरं तुमचसाठी बेस्ट क्वाॅलिटी फळे आणण्यासाठी मी कसा फिरलो ' याचे वर्णन केले ! आणि फळांच्या किंमतीपेक्षा ज्यास्त पैसे टॅक्सला त्याने स्वर्च करून साहेबांकडून घेतले. त्यामुळे साहेबांनाच आपण शिपाई होऊन स्वतः का बाजारात गेलो नाही असा बरेच दिवस प्रश्न पडत राहिला !